

Middelengebruik bij jongens in Justitiële Jeugdinrichtingen

Het gebruik van tabak, alcohol, cannabis en drugs bij jongens met en zonder PIJ-
maatregel

Samenvatting

Annelies Kepper
Violaine Veen
Karin Monshouwer
Gonneke Stevens
Willemieke Drost
Thomas de Vroome
Wilma Vollebergh

Universiteit Utrecht
Departement Algemene Sociale Wetenschappen
Faculteit Sociale Wetenschappen
Postbus 80.140
3508 TC Utrecht

Samenvatting

In dit rapport wordt verslag gedaan van een onderzoek naar het gebruik van tabak, alcohol en drugs onder jongens in een Justitiële Jeugdinrichting (JJI). Dit onderzoek vond plaats in het kader van het PIJ (Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen) onderzoeksprogramma van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). In de periode maart tot en met juli 2009 zijn binnen tien van de totaal twaalf JJI's in Nederland vragenlijsten afgenomen bij 155 jongens. De respondenten werden geworven door de contactpersonen van de betreffende JJI's. De onderzoeksgroep betrof jongens met een PIJ-maatregel (55%), jongens met jeugddetentie (7%) en jongens die vijf weken of langer preventief gehecht waren (38%). De onderzoeksgroep bleek sterk vergelijkbaar met de totale populatie van jongens in Justitiële Jeugdinrichtingen met een PIJ-maatregel, jeugddetentie of een preventieve hechtenis van ten minste vijf weken. De vragenlijsten zijn grotendeels zelfstandig door de respondent ingevuld onder begeleiding van een interviewer. Om de validiteit van de zelfrapportages zoveel mogelijk te waarborgen is een aantal maatregelen genomen: de vragenlijsten zijn niet in aanwezigheid van instellingspersoneel ingevuld, de interviewer ondertekende een geheimhoudingsverklaring en de interviewer overhandigde een schriftelijke verklaring aan de respondent waarin stond dat de informatie alleen voor wetenschappelijke doeleinden wordt gebruikt en niet wordt verstrekt aan derden. In aanvulling op de afgenomen vragenlijsten zijn registratiekaarten (TULP) opgevraagd bij het Ministerie van Justitie om de maatregel (PIJ, Jeugddetentie of voorlopige hechtenis) vast te stellen en om de duur van de (preventieve) hechtenis te bepalen.

In het onderzoek is allereerst gekeken naar het gebruik van middelen bij de jongens in de JJI voorafgaand aan hun verblijf in een JJI. Deze cijfers zijn vergeleken met het middelengebruik bij verschillende andere groepen jongens van dezelfde leeftijd, te weten uit het regulier onderwijs, het voortgezet speciaal onderwijs en de residentiële jeugdzorg. Ook is het gebruik van alcohol en drugs tijdens het verblijf in een JJI onderzocht, waarbij gekeken is naar verschillen tussen jongens met en zonder PIJ-maatregel.

De resultaten van dit onderzoek lieten zien dat jongens in de JJI aangeven voorafgaand aan de plaatsing in de JJI veel alcohol en drugs te hebben gebruikt. Dit gold voor zowel de jongens met als zonder PIJ-maatregel. Met name in de jongste leeftijdscategorie (13-14 jaar) waren de verschillen met scholieren uit het regulier onderwijs zeer groot: in vergelijking met jongens in het regulier onderwijs, bevonden zich in de JJI-groep bijvoorbeeld elf keer zoveel dagelijks rokers en zeven keer zoveel jongens die ooit cannabis gebruikt hebben. Meer dan de helft van de 13-14 jarige jongens in de JJI rapporteerde cannabisgebruik in de maand voorafgaand aan het JJI-

verblijf, vergeleken met 5% van de jongens in het regulier onderwijs. Jongens in de JJI-groep die blowden, blowden ook meer joints per keer vergeleken met hun leeftijdsgenoten in het regulier onderwijs. Ook het alcoholgebruik onder de jongens in de JJI was, voorafgaand aan hun verblijf in de JJI, aanzienlijk hoger. De grootste verschillen werden gevonden bij de jongste groepen. De 13-14 jarige jongens in de JJI dronken gemiddeld 10 glazen alcohol op de vier doordeweekse dagen samen, en gemiddeld 17 glazen gedurende de weekenddagen (vrijdag, zaterdag en zondag) vergeleken met gemiddeld één glas doordeweeks en vijf glazen in het weekend onder jongens in het regulier onderwijs. Ook harddrugs werden door de JJI-groep aanzienlijk meer gebruikt. Meer dan 20% van de jongens gebruikte voor hun verblijf in de JJI ooit harddrugs - ook van de 13-14 jarigen – waar dat bij de jongens in het regulier onderwijs op die leeftijd nog slechts 4% was. Onder de 17-18 jarige jongens in de JJI-groep kwam ruim een kwart (27%) met harddrugs in aanraking.

Aan alle jongens werd gevraagd of zij, sinds zij in de JJI zitten, nog alcohol hebben gedronken of drugs hebben gebruikt. Er werd hier een onderscheid gemaakt tussen gebruik binnen de muren van de JJI, tijdens verlof buitenshuis en tijdens verlof thuis. De resultaten van het onderzoek lieten zien dat het gebruik van alcohol ten tijde van het verblijf in de JJI minder vaak voorkomt dan voorafgaand aan dit verblijf. Bijna één derde van de jongens had sinds het verblijf nog alcohol gebruikt, van wie het merendeel (26% van de onderzoekspopulatie) binnen de muren van de JJI had gedronken. Voor cannabis lagen deze cijfers aanzienlijk hoger. Het merendeel (65%) van de jongens gaf aan dat zij sinds verblijf in de JJI cannabis hebben gebruikt. Voor bijna al deze jongens gold dat dit gebruik ook binnen de JJI plaatsvond (64% van de onderzoekspopulatie). Het gerapporteerde harddrug gebruik lijkt tijdens het verblijf in de JJI afgenomen. Waar ruim 20% van de jongens ervaring met het gebruik van harddrugs rapporteerde voordat zij in de JJI kwamen, gaf 6% van de jongens aan dat zij sinds hun verblijf in de JJI harddrugs gebruikt hebben. Deze harddrugs werden door de jongens alleen binnen de JJI gebruikt en niet tijdens het verlof.

Opvallend was het hoge percentage jongens (bijna 90%) dat zegt dat het gemakkelijk is om in de JJI aan cannabis te komen. Zelfs harddrugs zijn volgens drie kwart van de jongens gemakkelijk te krijgen. Dit wijst er op dat in de beleving van de jongeren de beschikbaarheid van drugs in de JJI's groot is. Het beeld dat in het onderzoek wordt geschetst van het middelengebruik en de veronderstelde beschikbaarheid in de JJI betreft in grote lijnen alle instellingen. Alleen het gebruik van harddrugs werd in slechts drie JJI's gerapporteerd.

Samenvattend laten de resultaten van dit onderzoek zien dat het gebruik van tabak, alcohol, cannabis en drugs onder jongens in JJI's zeer problematisch is. Jongens in de JJI's gebruiken vaak en veel, voordat zij in een JJI worden geplaatst. Uit dit onderzoek is

gebleken dat de verschillen in tabak-, alcohol- en drugsgebruik tussen jongens in een JJI en jongens in het regulier en speciaal onderwijs, met name groot zijn in de jongste leeftijdsgroepen. Preventieve interventies onder justitiabele jongens kunnen daarom het beste al op zeer vroege leeftijd gestart worden om zo (toekomstig) problematisch middelengebruik tegen te gaan.

Binnen de JJI's lijkt sprake te zijn van een duidelijke 'gebruikscultuur', met veel cannabis gebruik en een grote toegankelijkheid van middelen, waaronder ook harddrugs. Dit geeft aan, dat het binnen de JJI's moeilijk blijkt om het hoge gebruik bij deze groep jongens een halt toe te roepen. Daarmee blijven de risico's voor het voortzetten van hun gebruik en voor de verdere ontwikkeling naar afhankelijkheid en problematisch gebruik van alcohol en drugs ook ten tijde van hun verblijf in de JJI bestaan.

De cijfers lijken van groot belang voor de behandeling van jongens in de JJI. In de behandeling zou ook het middelengebruik van de jongens meegenomen moeten worden, niet alleen omdat het gebruik zelf belangrijke effecten op het gedrag kan hebben, maar ook omdat ander onderzoek heeft laten zien dat het gebruik van alcohol en drugs vaak een rol speelt bij de delicten waarvoor de jongens zijn opgepakt. Als de behandeling van jongens het middelengebruik onbelicht laat, dan zou dit de kans op terugval in het oude gedrag kunnen vergroten.